

ב"ה

איך נרומם את נפשם של ילדינו ותלמידינו,
להבין ולחוש את גודל ההתרחשות של יציאת מצרים?

איך נבנה בליבם מתוך סיפור יציאת מצרים,
בסיס איתן של אמונה לכל חייהם?

לספר ביציאת מצרים

תננים למורה לכיתות א' - ה'

נכתב בהנחיית הרב גדי שר שלום
וע"פ חוברות ת"ת מורשה

להזמנות / הערות / הארות
בית המדרש למורות - אביגיל 0527630566
Betmidrashmor5@gmail.com

מטרה

בסיפור יציאת מצרים מטרטנו להפגיש את הילדים עם החסד הגדול שעשה ה' עם ישראל, ולהפעים אותם מהחסד הגדול הזה, כמו שאומרת התורה: "הַנְּהִיָּה כַּדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנְּשַׁמֵּעַ כְּמַהוּ... הַנִּסָּה אֶ-לֹהִים לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקְרֵב גוֹי בְּמִסַּת בְּאֶתֶת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיַד חֲזָקָה וּבְזִרוּעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים:" (דברים, ב', ל"ב-ל"ד).

לשם כך, בסיפור יציאת מצרים שלפניכם - נרחיב ונדגיש את הנקודות הבאות:

קושי השיעבוד

נתאר בצורה חזקה כמה היה קשה לבני ישראל בעבודת הפרך, כדי שמתוך כך יובן החסד הגדול שעשה ה' בהצלתם.

קיום הבטחת ה' לאבות

נראה לאורך כל הסיפור איך ה' שומר ומקיים את הבטחתו לאבות: בריבוי העם, בשמירת ה' על המיילדות, בשמיעת ה' את זעקת בני ישראל בתוך השיעבוד, בלידת וגידול משה מושיען של ישראל, בלשון הגאולה "פקד פקדתי", בענשם של המצרים, וביציאה ברכוש הגדול.

מטרת הגאולה

לקבל את התורה ולהיות עבדי ה'.

הניסים והנפלאות הגדולים

שינוי סדרי הטבע, שעושה ה' למען עם ישראל.

אמונתם וגבורתם של ישראל

החזקת מעמד בשיעבוד הקשה מתוך אמונה בגאולה, גבורתן ואמונתן של נשות ישראל ושל המיילדות, הזעקה והפנייה של ישראל בצרתם אל ה', אמונת בני ישראל בגאולה ברגע שמשה ואהרון בשרו להם שהגיע הזמן, גבורתם ובטחונם בה' של משה ואהרן בעמידתם לפני פרעה, מסירות הנפש והגבורה של ישראל בקיום ציווי ה' בקרבן פסח ובהכנות ליציאה למרות הסכנה שהייתה בכך.

התהליך שעבר על בני ישראל במעבר משעבוד לגאולה

ההשתחררות הפיזית הנפשית והרוחנית מהעבודה הקשה, הכרת גדולת השם, ההכרה כמה ה' אוהב אותם ואיך הם נבדלים מהמצרים, הזמן שהיה להם בעת המכות להיות עם משפחתם ולהתחבר זה לזה, התחזקותם באמונה ובטחון בד' וברצון לעבוד את ה' עד כדי מסירות נפש.

הכרת המצרים בגדולתו של ה' וגבורתו

קידוש ה' שהולך וגובר ע"י המכות ויציאת מצרים, כאשר פרעה ומצרים מודים ומכירים בכך שה' הוא מושל בשמים ובארץ, והוא אלוקי ישראל שבחר בהם לו לעם. שופט צדק ומשגיח על מעשיהם של בני אדם, ומעניש את המצרים על מעשיהם האכזריים ועל כפירתם בה'.

הירידה למצרים והתרבות בני ישראל

"וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה: אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ".
בני יעקב ירדו למצרים בגלל הרעב ונשארו שם. כולם היו מאוחדים¹ כמשפחה אחת. אהבה גדולה היתה ביניהם, וכולם² היו עובדים את ה' והולכים בדרכים הטובות של אבותיהם.

ההבטחה - שאמר ה' ליעקב לפני ירידתו למצרים, שיתרבה זרעו: "כי לגוי גדול אשימך שם" - התקיימה, ונתנה כח לנשות ישראל הצדיקות, ללדת ילדים רבים בשמחה ובבטחון, ואכן לאחר מות יוסף ואחיו,

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאד מְאֹד; וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם".
התורה מתארת במילים עוצמתיות וחוזרות את ההתרבות המיוחדת של בני ישראל, כדי ללמדנו את הנס הגדול שעשה איתם ה', שהנשים ילדו מספר גדול של ילדים, הרבה יותר מדרכן הרגילה, וכולם היו³ חזקים ובריאים. איזו שמחה יש בכל ילד וילדה שנולדים!

מאמותינו הצדיקות נדרש מאמץ גדול ועבודה רבה בגידולם של ילדים רבים, וזה מלמד אותנו על בטחון ואמונתן הגדולה שה' יגאל את עם ישראל, ושהן שותפות לקיום הבטחת ה' שיתרבה זרעם. 'בזכות נשים צדקניות!'

השיעבוד ועבודת הפרך

פרעה הרשע ראה את הריבוי האדיר, ובמקום לכבד את ישראל ולעזור להם ולהכיר להם טובה על כך שיוסף הצדיק הציל אותם מהרעב, אמר לעמו הבה נחפש דרך חכמה לעשות להם דברים רעים כדי שלא יתרבו, כי אם יתרבו יהיו חזקים, ובשעת מלחמה ילחמו בנו. התכנית הרשעה היתה לענות את ישראל בעבודה קשה ומלאת סבל, ועל ידי כך להחליש את גופם שלא יהיה להם יותר כח ללדת (ההתחכמות של פרעה הרשע הייתה בכך שלא העביד אותם מיד בעבודת פרך ובעבודות הקשות ביותר, אלא עשה זאת בהדרגה. בתחילה מינה על ישראל שרי מיסים. לאחר מכן העבידם בבניין ובסוף העבידם עבודת פרך).

פרעה ציווה על בני ישראל לבנות לו "ערי מסכנות" - ערים שלמות של מחסנים גדולים את פיתום ואת רעמסס כדי לצערם.

שעות רבות עבדו בני ישראל בעיר ובשדה, וצער גדול היה להם מיחסם של המצרים הרעים. בכל סוגי העבודות עסקו, משאות כבדים הרימו, לבנים גדולות וענקיות סחבו וידיהם היו שקועות בטיט ובבוץ שמהם בונים בניינים. לא רק האנשים עבדו אלא גם הנשים והילדים עבדו בפרך! במשך כל היום עבדו ללא מנוחה, והמצרים באכזריותם לחצו (הכריחו) אותם למהר בעבודתם. הרבה מבני ישראל נפצעו ומתו.

לא רק את הגוף התישה העבודה, אלא גם את הנפש. במיוחד העבודות שהיו ללא צורך. המצרים העבירו אותם מעבודה לעבודה והעבודות השפילו אותם מאד מאד. וכי בני האבות הקדושים נוצרו להיות עבדים למצרים הרשעים⁴ מזרע חם!?

אך התכנית של המצרים לא הצליחה! "וְכַאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ בְּן יִרְבֵּה וְכֵן יִפְרֹץ", ה' דואג לבניו ואינו מניח לגויים לכלותם ואדרבה, ככל שעינו אותו כך התרבה עם ישראל יותר ויותר! האימהות בישראל האמינו בה' שירבה את ישראל ויגאל אותם, וזה נתן להן כח להתגבר על כל הסבל והקושי של השעבוד, ולמרות הכל ללדת עוד ילדים.

צדקותן וגבורתן של המיילדות העבריות

פרעה קרא למיילדות העבריות ששם האחת שיפרהושם השניה פועה, (יוכבד ומרים כדברי חז"ל)

ואמר להן: כשאתן באות לעזור לאמהות מישראל ללדת את התינוק, תראנה אם נולד בן או בת. אם תראנה שזה בן- עליכן להמית אותו מיד, ואם זו בת תחיינה אותה. איזו אכזריות נוראה של פרעה הרשע, לא רק עבודת פרך מתישה, אלא גם להמית את הבנים החמודים שנולדו רק עתה!

המיילדות לא שמעו בקול פרעה, כי הן היו יראות ומכבדות את ה' –
"וַתִּירָאן הַמֵּיִלְדוֹת אֶת הָאֱ-לֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ מִצְרָיִם; וַתַּחֲיֶין אֶת הַיְלָדִים".
 הן היו מוכנות אפילו לסכן את חייהן בשביל להחיות את הילדים.
 אמרו חז"ל שלא רק שלא היו ממיתות את התינוקות, אלא היו מחיות ומשמחות אותם,⁵ ונותנות להם מים ואוכל!

שפרה היתה משפרת את התינוק (מנקה ומיפה אותו אחר לידתו) ופועה היתה פועה לו (עושה לו קולות מרגיעים) כדי שיחייך ויהיה לו טוב, לכן נקראו: שפרה ופועה.⁶ הן היו גם מתפללות על התינוקות שיוולדו בריאים ושלמים.

התנהגותן של המיילדות מראה על יראת ה', רחמנות, אהבה, וגבורה כדי להציל את הילדים. פרעה גילה שהבנים לא הומתו. הוא קרא למיילדות ושאל אותן למה לא קיימו את מצוותו?! המיילדות הסבירו לו שהנשים העבריות (הישראליות) הן לא כמו הנשים המצריות, הן זריזות, לפני שהמילדת באה, הן כבר יולדות ומחזיקות את התינוק או את התינוקת בידיהן ומתחבאות.
"וַיִּטְבַּח אֱ-לֹהִים לַמֵּיִלְדוֹת; וַיִּרְבּ הָעָם וַיַּעֲצְמוּ מֵאֲד וַיְהִי כִי יִרְאוּ הַמֵּיִלְדוֹת אֶת הָאֱ-לֹהִים; וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתִים"

ה' נתן שכר גדול למיילדות על פעולתן, ⁷ויצאו מהן משפחות חשובות הכהונה הלוייה והמלכות.

לידת משה ואימוצו על ידי בת פרעה

פרעה מצוה לכל עמו, לבדוק ולגלות אם נולדים לבני ישראל בנים או בנות, **כָּל-הַבָּן הַיְלֹוֹד הַיְאֹרָה תְּשַׁלְּיֶהוּ וְכָל-הַבֶּתֶת, תַּחְסִיֵּן** (הוא פחד בעיקר מהבנים שילחמו נגדו). המצרים היו צריכים להתנגד לגזירה נוראית כזו, אך במקום להתנגד שמעו בקול פרעה. הם היו עוקבים ומחפשים תינוקות בבתי ישראל כדי להשליכם ליאור, והצרה היתה גדולה. למרות גזירתו של פרעה להרוג את הבנים, עם ישראל המשיך להתרבות. תחת איום הגזרה הקשה זכו עמרם (מגדולי הדור, בנו של קהת משבט לוי) ואשתו יוכבד, ונולד להם בן מיוחד במינו.

כבר בלידתו ראו כולם שהוא ילד מיוחד. **"וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא"** וחכמינו ז"ל אמרו⁸ שנתמלא הבית אורה. יוכבד וביתה מרים, עשו מאמצים גדולים להציל את התינוק, למרות הסכנה הגדולה שיענשו, ולמרות הסכנה שהוא יכול להיתפס וישליכו אותו חלילה ליאור. בתחילה החביאה אותו יוכבד בביתה, אבל אחרי שלשה חודשים **"וְלֹא יִכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ"** (להחביאו) מפני המצרים ושוטריהם האכזרים.

כשראתה יוכבד שלא תוכל להמשיך להחביאו בביתה המשיכה בגבורה והסתכנה על מנת להציל את התינוק. היא בנתה עבורו תיבת גומא (סוג של צמח גמיש) קטנה. יוכבד שמה את התינוק בתיבה, והניחה את התיבה הקטנה בין קני הסוף שעל שפת היאור (הנהר הגדול של מצרים). מרים באומץ ליבה הסתכנה כדי לשמור על אחיה (כשהיא רק כבת 5-6!). **"וַתִּצְבַּב אֶחָתוֹ מִרְחֹק לְדַעָה מָה יַעֲשֶׂה לוֹ"** מרים עמדה מרחוק לראות מה קורה לתינוק. היא עמדה מלאת אמונה שאחיה התינוק ינצל, וכל הזמן חשבה באיזה תחבולה תצליח להצילו.

יום אחד ירדה בת פרעה לרחוץ ביאור, ומצאה את התיבה ובתוכה תינוק בוכה. **"וַתִּפְתַּח וַתֵּרָא אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נֶעַר בְּכָה; וַתַּחְמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדֵי הָעֵבְרִים זֶה."** חשבה בת פרעה בליבה התינוק הזה הוא מילדי העבריים, הוא בוכה כי כנראה הוא רעב. היא לקחה את התינוק והחלה לחפש מי תוכל להניק אותו. בת פרעה היתה אישה טובה, וה' עזר לה לרחם על התינוק, למרות גזירת אביה והיחס האכזרי של המצרים כלפי עם ישראל. באומץ ליבה הצילה את משה⁹ הפתיעה בכך גם את שפחותיה. מרים שרצתה מאוד להציל את אחיה, ניגשה אל בת פרעה באומץ לב והציעה לה להביא לה מינקת (אשה שתאכיל אותו) מהנשים העבריות. בת פרעה הסכימה להצעה, ואת מי מרים הביאה? את יוכבד אמו של התינוק. **"וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וַתְּנִיקֵהוּ"** והתינוק כמובן ינק בשמחה. בת פרעה בקשה מיוכבד לקחת את התינוק אליה הביתה ולהמשיך להניק אותו.

הילד גדל, ובת פרעה קיבלה אותו חזרה **"וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתֵהוּ"** (הוצאתי אותו). אומץ הלב וטוב הלב של בת פרעה התגלה בשיאו כשהיא לקחה את משה הילד עברי, לגדול בארמון פרעה, ושמרה עליו ואהבה אותו כבנה. השם שניתן למשה בתורה, הוא כפי שנתנה לו בת פרעה. ואמרו חז"ל¹⁰ שזוהי שזרה היה שכרה על גמילות החסד שעשתה עם משה רבנו האהוב.

יציאת משה אל אחיו

כשגדל משה, "וַיֵּצֵא אֶל אָחָיו וַיֵּרָא בְּסֹבְלָתָם". משה ידע שהוא שייך לעם ישראל כי אמו סיפרה לו זאת, כשהיה בביתה. למרות כל הכבוד והטוב שהיו לו בארמון פרעה,¹¹ עזב משה את הכל ויצא מהארמון כדי לראות בשלום אחיו. ראה משה איך ישראל עובדים בפרך, וליבו כאב עמהם.¹² ראה איש זקן סוחב אבן כבדה, מיד ניגש ועזר לו. קשה היה למשה לראות את צער עמו, והיה מגיע למקום בו היו עובדים בפרך, מוריד את גלימת בן המלך, ומסייע לאחיו בעבודתם. איזה טוב לב!!

יום אחד ראה משה איש מצרי מכה איש עברי. משה הצטער צער גדול, איך אפשר שאיש מבני ישראל שנבחרו להיות בניו של מלך מלכי המלכים, יהיה מוכה ביד איש מצרי רשע!? משה הסתכל לצדדים "וַיִּפֹּן כֹּה וְכֹה, וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ; וַיֵּךְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹל" למרות הסכנה במעשה זה, שאם יודע הדבר לפרעה, הוא עלול להיתפס ולהיהרג. האיש המצרי מת, ומשה החביאו בחול.

ביום השני כשיצא משה אל אחיו, ראה מריבה בין שני אנשים עברים, משה הזדעזע! איך יכול להיות שאח מבני ישראל מכה את אחיו, משה הוכיח את המכה "למה תכה רעך"? כשענה האיש המכה למשה: אתה רוצה להרוג אותי כמו שהרגת את המצרי? הבין משה שנודע הדבר, "וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדַע הַדָּבָר". הוא הבין כי עליו לברוח ממצרים, כי בוודאי פרעה כבר רוצה לתפוסו. משה הצליח לעבור את חומות מצרים ושומריה באורח פלא¹³ בעזרת ה', והגיע לארץ מדין שנמצאת מחוץ לארץ מצרים.

זעקת בני ישראל אל ה'

"וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ" כאשר מת פרעה המלך, נאנחו בני ישראל מרוב צער על כל העבודה הקשה שעבדו, ומרוב צער על העתיד. עד מתי יימשך הסבל? זעקתם ופנייתם אל ה' מתוך לב שבור, ושוועתם (צעקתם) שהייתה מתוך כאב רב על עבודתם הקשה, עלתה אל ה' "וַתַּעַל שׁוֹעַתְם אֶל הָאֱ-לֹהִים מִן הָעֲבֹדָה וַיִּשְׁמַע אֱ-לֹהִים אֶת נַאֲקֹתְם; וַיִּזְכֹּר אֱ-לֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב" שיושיע את בניהם מצרותיהם. ראה ה' את צערם של בני ישראל, שמע את תפילתם, וידע שהם ראויים להיגאל.

ה' ממנה את משה למנהיג

משה, הפך להיות רועה צאן במדין (לאחר שהתחתן עם ציפורה בת יתרו כהן מדין).
יום אחד הגיע משה אל הר סיני וראה שם מראה גדול ומופלא -
הסנה שהוא שיח קוצני בוער באש ולא נשרף. "וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱ-לֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה" -
מתוך¹⁴ חגיגה גדולה למשה קרא ה' בשמו פעמיים "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה",
ומשה בצדקותו הזדרז "וַיֹּאמֶר הַנְּיִי": "וַיֹּאמֶר ה' רְאֵה רְאִיתִי אֶת עֲנִי (צער) עָמִי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם;
וְאֵת צַעֲקֹתֶם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו (השוטרים המצרים האכזריים)...
וְאֵרֵד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלַהֲעֲלֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִוא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה
אֶל אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ..."
ה' מינה את משה לשליחות החשובה ביותר, להוציא את בני ישראל ממצרים.

משה וודאי רצה בכל ליבו ובכל נפשו שבני ישראל יצאו ממצרים,
מי כמוהו הצטער כאשר ראה אותם סובלים בעבודה קשה.
למרות הכל, משה היה עניו מאוד וצנוע, והיה בטוח שאינו ראוי למשימה הגדולה.
לכן לא הזדרז לקבל את התפקיד הגדול להושיע את עמו.¹⁵
משה חשב שאין בו את היכולת והכישרון להשפיע ולשכנע את פרעה המלך הרשע
להוציא את בני ישראל,
וגם ידע שבני ישראל מושפלים ועובדים עבודת פרך מבוקר ועד ערב כבר שנים רבות,
וחשב שלא יצליח לשכנע אותם שהגיע זמנם להיגאל.

ה' הבטיח למשה שיהיה עמו ויעזור לו להצליח.
"וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזָה-לְךָ הָאוֹת (הסימן) כִּי אֲנֹכִי שֹׁלְחֹתִיךָ:
בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱ-לֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה" ותקבלו את התורה הקדושה.
ה' הבטיח למשה שייתן לו אומץ וחכמה לדבר לפני פרעה,
ואף יעזור לו שבני ישראל יאמינו לדבריו.
ה' אמר למשה שיאסוף בתחילה את זקני ישראל.
זקני ישראל היו צדיקים ויראי ה' והם יאמינו למשה מיד.
ה' אמר למשה לומר לזקני ישראל שלא יתיאשו מהגאולה.
אפילו כשיראו שפרעה מכביד את לבו, יידעו שה' יוציא את בני ישראל מארצו ביד חזקה.
ה' יכה את המצרים במכות מופלאות שלא ראו כמותן בעולם כולו, עד שיאלצו לשלח את ישראל,
ובסוף גם יכבדו אותם.

משה קיבל לבסוף את השליחות, לאחר שה' שכנע אותו שהוא ראוי ויכול לבצע את שליחותו
למען בניו האהובים. ה' אמר למשה שאהרן אחיו הגדול ישמח במינויו, ויעזור לו בשליחות
"וְגַם הַנֵּה הוּא יֵצֵא לְקִרְאֲתְךָ וְרָאָךְ וְשִׂמַח בְּלְבוֹ".

הפגישה בין משה ואהרן והופעתם לפני העם

אהרן שמע בקול ה' ומיד הלך לקראת משה, והם נפגשו בהר סיני. הפגישה בין אהרן ומשה לאחר שלא נפגשו שנים רבות וודאי הייתה מרגשת מאוד, והם שוחחו על מצבם של בני ישראל וכיצד ניתן להושיעם. משה סיפר לאהרן על השליחות שהוטלה עליו. חז"ל אמרו ¹⁶ שבמשך כל השנים שמשה היה במדין, אהרן שהיה במצרים ראה את סבלם של בני ישראל, הצטער מאוד בצערם, והיה הולך לעודד ולחזק את העם. אהרן שמח וקיבל בלב שלם את דבר ה' שמשה אחיו הצעיר ממנו יהיה המנהיג של העם, ויוציא את בני ישראל ממצרים.

משה ואהרן הלכו לפגוש את בני ישראל. כאשר ראו אותם בני ישראל, עזבו מיד את העבודה והתאספו סביבם. אהרן אמר לעם שה' דיבר עם משה, ואמר לו שראה את צערם של ישראל ושמע את תפילותיהם וצעקתם, וכי ה' שלח את משה להצילם ממצרים ולהעלותם אל ארץ טובה ורחבה, הארץ שה' הבטיח לאבותינו.

" וַיְדַבֵּר אֶהָרֹן אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה; וַיַּעַשׂ הָאֱתֹנֶת לְעֵינֵי הָעָם."

העם שמע את דבריו, התרגש ושמח לשמוע דיבורים חדשים ומרוממים לאחר שנים רבות של עבודת פרך וסבל. **" וַיֵּאמְרוּ הָעָם; וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פָקַד ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת עֲנָיִם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ."** ישראל מאמינים בני מאמינים, למרות כל השעבוד והקשיים וגם כשהיו שבורים ורצוצים, עייפים ותשושים, שהתרגלו לעבודה הקשה שנים רבות, אעפ"כ הם האמינו לדברי ה' שנאמרו על ידי אהרן, ושמחו שהנה תתחיל עכשיו הגאולה אותה הבטיח ה' לאבותיהם!

אחרי שמשה ואהרן קיימו את ציווי ה' ודיברו עם העם,

" בָּאוּ מֹשֶׁה וְאֶהָרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל פְּרַעֲה: כֹּה אָמַר ה' אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיְחַנּוּ לִי בַמִּדְבָּר."

משה ואהרן עמדו באומץ ובגבורה, ללא פחד ומורא, לפני פרעה המלך הגדול. הם היו מלאים בבטחון בה' ששלחם, וברצון עז שעם ישראל יושע. הם דרשו מפרעה בתוקף, להוציא את עם ישראל ממצרים!¹⁷ בדבריהם רמזו משה ואהרן על רשעותו הרבה של פרעה, שמחזיק עם שלם בארצו והופכם לעבדים מסכנים, מפסיק את חייהם, מושל עליהם, ומשעבד אותם באכזריות. ובמיוחד כשמדובר בעם ישראל, בני אברהם יצחק ויעקב, שצריכים להיות עבדים לעם המצרי השפל.

משה ואהרן גם לימדו בדבריהם שעיקר יציאת מצרים היא לקבל את התורה ולעבוד את ה'.

פרעה הרשע במקום להקשיב לדברים ולחזור בו, לא התחרט על רשעותו. הוא לא רצה לשלח את ישראל ואף לא להפסיק להעביד אותם באכזריות. גם כשמשה ואהרן ביקשו **" נִלְכָּה נָא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבְּחָה לַה' אֱ-לֹהֵינוּ"** סרב פרעה בכל תוקף ואמר למשה ואהרן: **" לָכוּ לְסִבְלֵיכֶם"** לעבודתכם שיש לכם לעשות בבתיכם. (¹⁸ משה ואהרן וכל בני לוי לא עבדו בפרך אלא עסקו בתורה יומם ולילה).

הכבדת השעבוד

פרעה הרשע לא רק שלא התחרט על מעשיו האכזריים, אלא אף ציווה להכביד את העבודה על בני ישראל התשושים. הוא ציווה שמעתה לא יקבלו בני ישראל תבן (קש שממנו היו מכינים את הטיט ללבנים), אלא יצטרכו לאסוף תבן בעצמם, ובכל זאת יהיו חייבים להכין את אותו מספר של לבנים. אחר הגזירה החדשה נאלץ העם להתפזר ברחבי מצרים כדי לאסוף את התבן בעצמו, כשהנוגשים דוחקים בו לסיים את אותה כמות לבנים שהיו צריכים לגמור לפני כן.

הנוגשים המצרים מינו שוטרים מבני ישראל שיהיו אחראים על השלמת מתכונת (מספר) הלבנים. הנוגשים המצרים היכו את שוטרי ישראל, על כך שריחמו על אחיהם, ולא לחצו עליהם לעבוד במהירות. השוטרים מבני ישראל הועמדו בניסיון קשה מאוד, אולם הם התגברו על הכאב והפחד מפני המכות הקשות, מתוך רחמים על אחיהם בני ישראל.

שוטרי ישראל, הלכו להתלונן בפני פרעה על הקושי החדש -
”וַיֵּבְאוּ שׁוֹטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל פְּרֹעֹה לֵאמֹר: לְמָה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ?”
 אך הוא האשים אותם שהם עצלנים. האם באמת היו עצלנים? וודאי שלא! הם עבדו במרץ רב, בבוקר אספו קש מהשדות, ומיד אח"כ עבדו עד הערב ללא הפסקה בהכנת הלבנים ובבניה, בגבורה גדולה. וכי אפשר לקרוא להם עצלנים?!

צער רב היה לשוטרים העבריים לשמוע שפרעה לא מסכים לשנות את הגזירה החדשה. כאשר יצאו השוטרים העבריים מפרעה, הם פגשו את משה ואהרן עומדים מולם. פנו אליהם השוטרים מתוך צער גדול, כאב ודאגה לבני ישראל, ואמרו להם:
 אתם גרמתם לפרעה להכביד את העבודה.
 צער גדול היה למשה ואהרן בעקבות דברי השוטרים על הסבל הרב של בני ישראל, ובמיוחד הצטערו על כך שהדבר נגרם על ידם בעקבות דבריהם לפרעה.

דברי משה אל ה' ותשובת ה'

מתוך כאב וצער פנה משה אל ה' ואמר לו כי מאז שהגיע אל פרעה, לא רק שלא הייתה הצלה, אלא נהיה יותר רע לבני ישראל. ה' השיב למשה שאמנם פרעה הכביד את העבודה על ישראל, אבל בני ישראל לא ימשיכו לעבוד כך לעולם.
”עַתָּה תִּרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעֹה: כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחַם וּבְיַד חֲזָקָה יִנְרָשֶׁם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם.”
 ועוד מעט, פרעה יענש על רשעותו ויקבל מכות גדולות-
 עד שישלח את ישראל מארצו בעל כורחו.

דברי ה' אל משה על הגאולה

ה' אמר למשה שהוא שמע את צעקתם של ישראל ומשתתף בצערם. **"וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִים מַעֲבָדִים אֹתָם; וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי."** על אף שהמצב נהיה קשה יותר, וכאילו אין תקווה, אין להיבהל ובוודאי לא להתיאש, אלא יש להאמין ולבטוח בה' שיקיים את הבטחתו לאבות.

ה' הבטיח לאבות כי יגאל את עמו, והוא עתיד לקיים את ההבטחה **בקרוב**.¹⁹ בני ישראל יגאלו בהדרגה.

בתחילה **"והוצאתי אתכם - מעבודת הפרך ואח"כ "והצלתי אתכם מעבודתם - מכל עבודה, ואח"כ "ונאלתי אתכם - אוציא אתכם מארץ מצרים, ואח"כ²⁰ "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לא-לקים"** שזו קבלת התורה - שזוכים להיות עבדי ה'. קבלת התורה היא מטרת כל יציאת מצרים, כי התורה היא החירות האמיתית.

ה' מבטיח לישראל **"והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב; ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'";** ארץ ישראל תהיה לעם ישראל ירושה לעולם. הגאולה בהדרגה²¹ היא חסד ה', כדי שבני ישראל יצליחו להתרגל למצבם החדש לאחר שהיו שנים רבות עבדים, ויוכלו לראות את הישועה הגדולה שה' עושה עימם. משה אמר את כל דברי ה' אל בני ישראל בביטחון, בשמחה ובהתלהבות - לקיים את דברי ה'. ה' אמר למשה שהוא יתן למצרים עשר מכות מיוחדות, ובסופם ייצאו בני ישראל מעבדות לחירות.

עשר המכות

מכת דם

ההתראה

ה' ציוה על משה ללכת אל פרעה בבוקר בזמן בו הוא יוצא ליאור
וְנִצַּבְתָּ לְקִרְאָתוֹ בַּגְּבוּרָה וּלְלֹא פֶחַד, וְלֹאמַר לוֹ "כֹּה אָמַר ה' בְּזֹאת תִּדְעֶה כִּי אֲנִי ה'".
 במכת הדם שה' יעשה עוד מעט, יידע פרעה שה' הוא המושל על כל העולם, והוא שופט צדק
 ומעניש את המצרים על רשעותם.

מידה טובה

במכה זו הכה אהרן על היאור ולא משה, מפני שהיאור הגן עליו כשהיה בתיבה.
 ציווי זה מלמדנו כמה חשובה הכרת הטוב,
 וכמה חשוב לא להיות כפויי טובה למי שעושה איתנו טוב.

המכה עצמה וניסיה

משה ואהרן בצעו את המכה לעיני פרעה בלא פחד
" וַיַּעֲשׂוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' "
**" וַיִּרְם (אהרן) בַּמַּטֵּה וַיַּךְ אֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פֶרְעֹה וּלְעֵינֵי עַבְדָּיו; וַיִּהְפְּכוּ כָּל הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר
 לְדָם... וְלֹא יָקְלוּ מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן הַיָּאֵר; וַיְהִי הַדָּם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם".**
 בנוסף למים שהפכו לדם, מתו גם כל הדגים שביאור והיאור הסריח. המכה נמשכה שבעה ימים.

מידה כנגד מידה

שבוע שלם לא שתו המצרים ונחלשו מאוד, כעונש (מידה כנגד מידה)
 על כך שהחלישו והתישו את גופם של בני ישראל בעבודת הפרך.

ישראל בעקבות המכה

שבעה ימים הוקל השעבוד מעל בני ישראל כי המצרים היו תשושים ממכתם.
 בני ישראל התחזקו באמונה בגדולתו של ה', ובכך שה' בחר אותם לעם והוא דואג להם,
 והודו לו על ניסיו וטובותיו.

מכת צפרדע

ההתראה

לאחר שבעה ימים של מכת דם שלח ה' את משה להזהיר את פרעה על המכה הבאה מכת צפרדע. "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרֹעֹה; וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי וְאִם מָאֵן אָתָּה לְשַׁלַּח: הֲנֵה אֲנֹכִי נֹגֵף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצַפְרָדַיִם". משה נצטוו לבא אל פרעה כשהוא בארמון, ולומר לו שאם אינו משלח (מוציא לחופשי) את בניו, ה' ימלא את כל הארץ בצפרדעים במספר גדול מאוד, עד כדי כך שיכסו את כל ארץ מצרים הגדולה ויגיעו לכל מקום כולל הבתים והחדרים.

המכה עצמה וניסיה

באותו רגע שנטה (הרים) אהרן את ידו, עלו הצפרדעים ומילאו את מצרים. ה' שינה את טבע הצפרדע בכך שעזבה את מקור החיות שלה, את המים, ועלתה על כל ארץ מצרים גם במקומות היבשים. שיא הנס הופיע כשהצפרדעים נכנסו גם לתוך התנורים, נגד טבע כל בעלי החיים שבורחים מהאש.

ההפלאה

אל בתי ישראל לא התקרבו הצפרדעים! ישתבח שמו!

מצרים בעקבות המכה

הקושי וההכבדה על חייהם של המצרים בעקבות הצפרדעים היו קשים מאוד, הם הבהילו את המצרים וגם הפתיעו אותם מאוד. עד כדי כך שפרעה הזדרז לקרוא למשה ולאהרן, והתחיל להבין שה' הוא מושל בעולם. "וַיִּקְרָא פְּרֹעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן, וַיֹּאמְרוּ הָעֶתִירוּ אֵלָי, וַיִּסַּר הַצַּפְרָדַיִם, מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי..." פרעה מבקש ממשה שיתפלל שיסורו (יפסקו) הצפרדעים ממנו ומעמו ממחר, וכך אם יפסקו בזמן שנקבע יהיה ברור שהם מאת ה' אלוקי ישראל העושה פלא, ושולט בארץ כרצונו. משה מתפלל וה' נענה לתפילתו, ומקיים את דברי משה בדיוק בזמן שביקש פרעה.

ישראל בעקבות המכה

המצרים היו תשושים מאוד ממכת הצפרדעים וכמעט שלא יכלו להעביד את ישראל. ממכה למכה מתחילים בני ישראל להשתחרר מהרגשת העבדות ולהרגיש שהם יותר בני חורין.

מכת כינים

ההתראה

במכות הקודמות ציוה ה' את משה ללכת ולהתרות (להזהיר) בפרעה. במכה זו ציוה ה' להכות בלי התראה, מפני שאחרי פעמיים שהזהירו אותו ולא שמע אין תועלת להתרות בו שוב.

מידה טובה

גם מכה זו נעשית על ידי אהרן ולא על ידי משה, כדי ללמד מידת הכרת הטוב, שמשה לא הכה על העפר אשר הגן עליו כשהרג את המצרי וטמנו בחול

המכה עצמה וניסיה

"וַיִּט אֶהָרֶן אֶת יָדוֹ בְּמִטְהוֹוֵיָהּ אֶת עֶפְרָ הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכִּנָּם בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
כָּל עֶפְרָ הָאָרֶץ הָיָה כִּנִּים בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם."
הכינים הכבידו מאוד על חייהם של המצרים, עקצו אותם, הציקו להם, ולא נתנו להם מנוח כל שעות היום והלילה.

מידה כנגד מידה

זה היה עונשם של המצרים מדה כנגד מידה על כך שהם הכבידו את חייהם של בני ישראל בעבודת הפרך ולא נתנו להם מנוחה.

ישראל בעקבות המכה

באותם שבעה ימים הוקל השעבוד מעל בני ישראל כי המצרים היו תשושים ממכתם. בני ישראל התחזקו באמונה בגדולתו של ה', ובכך שה' בחר אותם לעם והוא דואג להם, והודו לו על ניסיו וטובותיו

מצרים בעקבות המכה

במכה זו אפילו החרטומים, שהיו הרשעים ביותר בין המצרים, הודו שנס זה מה' הוא "וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטָמִים אֶל פְּרֹעֶה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא". במכה זו ראו גם הם שה' הוא אדון העולם, וכי הוא שופט ומעניש את הרשעים על שפגעו בעמו בני ישראל.

ההפלאה

כמובן שאל בני ישראל לא התקרבו הכינים ולא פגעו בהם.

ישראל בעקבות המכה

באותם ימים הייתה הקלה לבני ישראל מהעבודה, הם יכלו קצת להתפנות לחזור אל חיי משפחה של קשר בין ההורים לילדיהם.

מכת דבר

ההתראה

ה' ציוה את משה לבוא לפני פרעה ולומר לו:
אם לא תשלח את ישראל ותמשיך ברשעותך להחזיקם כמו אסירים בבית הסהר,
"הִנֵּה יַד ה' הוֹיָה (תהיה בך מכה מאת ה') בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה בְּסוֹסִים בְּחֹמְרִים
בְּגַמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן דָּבָר כְּבֹד מֵאֵד".

המכה עצמה וניסיה

הדבר הוא סוג של מְגֵפָה המדביקה וממיתה בעלי חיים רבים מֵאֵד.
מכת הדבר הייתה קשה מאוד למצרים, מפני שהדבר פגע בכל בעלי החיים (יִשְׁהוּ בשדה),
וכל הבהמות שלהם מתו¹ בִּרְגַע אֶחָד, עד שלא נותרו להם בהמות לחרישה ולמשא,
לא היה להם בשר למאכל וחלב לשתייה, ולא יכלו לארוג בגדים מצמר.

ההפלאה

גם במכה זו הבדיל ה' את בני ישראל מהמצרים
"וְהִפְלֵה ה' בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמָת מִכָּל לֶבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר".

ישראל בעקבות המכה

כל אחד מבני ישראל התפעל מהנס הגדול כשראה את בהמותיו ובהמות שאר
בני ישראל רועות בשדות בשלוחה, ולידן בהמות המצרים מוטלות על הארץ ללא רוח חיים.
בני ישראל וודאי שמחו והודו על כך לה' מעומק ליבם.

מצרים בעקבות המכה

פרעה שלח שליחים לארץ גושן כדי לבדוק שזו אינה מגיפה רגילה,
שהרי מגיפה רגילה הולכת ומתפשטת. כשראה שבבני ישראל לא פגעה המכה כלל-
גדלה אצלו ההבנה שה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה!
אר למרות כל זאת. המשיך פרעה להכביד את ליבו ולא שילח את בני ישראל.

מכת שחין

המכה עצמה וניסיה

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן קְחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנֵיכֶם (ידיים מלאות) פִּיחַ כֶּבֶשׂוֹן" (אפר של תנור לשריפת לבנים), משה רבינו ימלא את ידו במלא החפניים¹ ושל אהרן, לאחר מכן יזרוק את הפיח למעלה לכיוון השמים "לְעֵינֵי פְרַעֲהוֹ".
 הפיח יתפזר בכל ארץ מצריים למרחקים, הוא עדיין ישאר חם, ובאורח פלא יגרום למצרים לשחין - מחלה של פצעים מלאים במוגלה ודם. משה ואהרן הזדרזו ועשו כפי שציווה ה'. מכה זו הייתה קשה מאוד. פצעי השחין גרמו למצרים כאבים גדולים מאוד, הם לא יכלו ללכת, ולא יכלו להשתמש בידיהם ובקושי יכלו לאכול. החרטומים ניסו להנצל מהמכה ע"י אליליהם וכישופיהם, אך ללא הועיל, גם הם לקו במכת השחין והיתה להם בושה גדולה על איך שהיו נראים, עד כדי כך שנאמר "וְלֹא יָכְלוּ הַחֲרָטְמִים לְעַמֵּד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשְּׁחִין".
 הסתגרותם של החרטומים בבתיים וודאי עשתה רושם על כל המצרים, וכולם ראו את גבורת ה'.

מידה כנגד מידה

המצרים נענשו מידה כנגד מידה על הסבל הרב שגרמו לבני ישראל שפצעו אותם בעבודה במכותיהם, ואילצו אותם לשאת משאות כבדים.

מצרים בעקבות המכה

למרות הסבל הרב מהשחין
 "וַיַּחֲזַק ה' אֶת לֵב פְרַעֲהוֹ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה".

ישראל בעקבות המכה

כמו בכל המכות הקודמות גם בזמן השחין בני ישראל מתחזקים באמונה בגדולת ה' ובהשגחתו על עמו, עוסקים בתורה ומודים לה' על טובותיו עמהם.

מכת ברד

ה' השאיר בחיים את פרעה, כדי להראות לו את כוחו ואת יכולתו לעשות פלאים כרצונו כמו שנאמר "וְאוֹלָם בְּעֶבֶר זֹאת הָעֲמֻדָּתִיךָ בְּעֶבֶר הָרְאִיתָ אֶת כַּחֲוֵי וְלִמְעַן סִפְרֵי שְׁמֵי בְּכָל הָאָרֶץ".
ה' רצה שיספרו בכל הדורות את גדולת ה'. שכולם ידעו שה' הוא מלך העולם, האוהב את עמו, שומע את תפילתו וצעקתו, מצילו מיד מצרים וזן אותם במכות קשות על מעשיהם הרעים.

ההתראה

ה' שלח את משה אל פרעה, להתרות בו פעם נוספת:
"כִּי בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת כָּל יְמַגְפְּתֵי אֵל לְבָךָ וּבְעֶבְדֶיךָ וּבְעַמְּךָ בְּעֶבֶר תִּדְעֶה כִּי אֵין קָמְנִי בְּכָל הָאָרֶץ".

המכה עצמה וניסיה

ה' ציווה את משה לנטות את ידו על השמים ואז ירד ברד כבד על כל ארץ מצרים.
"וַיֵּן הַבָּרָד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה;
וְאֵת כָּל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֵת כָּל עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבֵּר".
מכת ברד הייתה מכה קשה ביותר כי היו בה סוגים רבים של מכות בבת אחת: ברד, אש וקולות מפחידים. במכה זו התרחש נס בתוך נס - ירדו ביחד גם ברד כבד שלא היה כמוהו וגם אש בוערת בתוכו, והמים כיבו את האש. זו הייתה מכה חזקה וגדולה, יותר מכל המכות שהיו עד כה. בני האדם והבהמות שהיו בשדות נהרגו, הצמחים והעצים נהרסו, עד שלא נשארו פירות וירקות לאכול.

מידה כנגד מידה

ה' זן את המצרים על רשעותם מידה כנגד מידה.
הם העבידו את ישראל בפרך ומיררו את חייהם וגם הברד מרר את חיי המצרים.

ההפלאה

"רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר שָׂם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד".
אע"פ שהברד ירד מהשמיים מעל כל מצרים, הוא ירד רק על המצרים ולא פגע בבני ישראל.

ישראל בעקבות המכה

בני ישראל ראו את הברד שירד על המצרים, הם התפעלו בכל ליבם מכך שה' שינה את הטבע כדי להכות את המצרים שעינו אותם, ומכך שהבדיל בינם לבין המצרים ושמר שהמכה לא פגעה בהם כלל. כמו בכל מכה ובמיוחד כאן הוסיפו בני ישראל להתחזק באמונה, בלימוד התורה ובאהבה זה לזה.

מצרים בעקבות המכה

פרעה קרא בבהלה למשה ואהרן.

משה ואהרן באו אל פרעה, והליכתם בחוצות מצרים היתה לפלא,

הם עברו בתוך הברד והאש ולא נפגעו כלל! **"וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאתִי הַפְּעַם הַזֶּה הַצְּדִיק וְאֲנִי וְעַמִּי הַרְשָׁעִים"** - אחרי מכה מופלאה זו, פרעה הבין שה' צודק במשפטיו, וכי הוא דן אותו דין אמת על מעשיו האכזריים. פרעה בקש ממשה ואהרן שיתפללו לה', ויסירו ממנו את הברד וגם את הקולות שהיו חזקים מאוד במכה הזו, והבטיח שישלח את בני ישראל.

כמו במכות הקודמות משה התפלל אל ה', וה' הסיר את המכה. **"וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצִאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרַשׁ אֶת כַּפֵּי אֵל ה' הַקְּלוֹת יְחַדְלֶנּוּ וְהַבְּרָד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תִּדְעֶכֶּי לֵה' הָאָרֶץ"**.

משה לא התפלל בתוך העיר ¹מפני הע"ז שהייתה שם, אלא יצא מחוץ לעיר להתפלל אל ה'. **"וַיִּחַדְלוּ הַקְּלוֹת וְהַבְּרָד וּמָטָר לֹא נָתַף אֲרָצָה"**, סרה מכת הברד. אך שוב: **"וַיִּחַזַק לֵב פְּרַעֲה וְלֹא שָׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה"**. ללכל אדם יש אפשרות לעשות תשובה על כל חטאיו, בין שוגג ובין מזיד, והקב"ה מקבל באהבה את כל החוטאים השבים ממעשיהם הרעים. רק כאן באופן חריג ביותר שלל ה' את הבחירה מפרעה, בתור עונש על שהגדיל חטאיו כלפי בני ישראל עמו של ה'.

מכת ארבה

ההתראה

ה' ציוה את משה לבא שוב להתרות בפרעה,

וחיזק אותו כי למרות שפרעה לא נכנע וממאן לשלח את ישראל כי ה' הכביד את ליבו,

ישנן מטרות בכל המכות שה' מביא עליו ועל מצרים:

"לְמַעַן שׁוֹתִי אֶתְּי אֶלֶה בְּקֶרְבִּי" כדי שה' ישים אותות ומופתים (10 המכות) בפרעה ובכל במצרים, ועל ידיהם ידעו הכל שה' שולט על הארץ, והוא אלוקי ישראל דן את הרשעים על מעשיהם ושומר על עמו ישראל.

וכאן ה' מגלה למשה את הסיבה העיקרית של המכות:

"וְלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בְנֵה וּבֵן-בְּנֵה, אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִּי בְּמִצְרַיִם, וְאֶת-אֹתֹתַי, אֲשֶׁר-שִׁמְתִּי בָּם; וַיִּדְעֶתֶם, כִּי-אֲנִי ה'". מטרת המכות היא עבור בני ישראל! כדי שבני ישראל יספרו אותות אלו מאב לבן, ושידעו כל הדורות בעם ישראל שה' הוא האלוקים וייראו מפניו, ומתוך כך יזהרו לשמור את תורת ה' ומצוותיו.

משה קיים את ציווי ה' ובא אל פרעה. דברי משה ואהרן לפני פרעה היו תקיפים וקשים, ללא פחד ממנו. בתחילת דבריהם הם האשימו את פרעה **"עַד מָתִי מֵאֲנֶתָ לַעֲנֹת מִפְּנֵי..."** על שהוא מיאן (סרב) להיכנע לפני ה', והזהירו אותו שאם לא ישלח את בני ישראל יביא עליו ה' את מכת הארבה. לאחר שסיימו את דבריהם פנה משה **"וַיִּפֹּן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲה"**.

בעקבות דברי משה ואהרן, פנו עבדי פרעה וביקשו ממנו שישלח את בני ישראל, לפני שתאבד מצרים. פרעה ניסה לרצות את משה ולעשות הסכם, ואמר שילכו ממצרים רק הגברים. אך משה השיב לו באומץ רב, תשובה מוחלטת ללא פשרות: **"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֵעֲרֵינוּ וּבְזִקְנֵינוּ נֵלֵךְ; בְּבָנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵינוּ בְּצִאֲנוּ וּבְבָקְרֵנוּ נֵלֵךְ כִּי חַג ה' לָנוּ"** כל העם כולו ילך לחוגג לה'. פרעה לא הסכים וגרש את משה ואהרן. (הוא לא העז לנגוע בהם לרעה, מפני שה' הפיל עליו פחד ומורא ממשה ואהרן. יתכן גם שאומץ לבם, אמונתם ובטחונם בה' של משה ואהרן, הפילו מורא על פרעה).

המכה עצמה וניסיה

ה' ציווה את משה לנטות את ידו על ארץ מצרים.
כאשר נטה משה את מטהו הוביל ה' רוחות חזקות שנשאו ארבה בכמות אדירה אל ארץ מצרים.
הארבה אכלו לגמרי את פרי העץ שנשאר אחרי הברד, ואת כל הירק ועשב השדה עד שלא נשאר
למצרים מה לאכול. הכמויות הגדולות של הארבה גם החשיכו את הארץ.

ההפלאה

בארץ מצרים היה ארבה אך בארץ גושן היה אור גדול ושקט ושלוה.

מצרים בעקבות המכה

"וַיִּמְהַר פְּרַעֲהַ לְקָרֵא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן"

רק במכה זו נאמר שפרעה מיהר לקרוא למשה ואהרן. מדוע מיהר פרעה במכה זו יותר מאשר
במכות הקודמות? מכה זו היתה קשה יותר כי העמידה את חיי המצרים בסכנה, שהרי לא נשאר
להם מה לאכול. בנוסף, פרעה גם פחד שהארבה יאכל את העצים עצמם ואת שרשי הצמחים, ולכן
מיהר לקרוא למשה ואהרן.

"וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי לַה' אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם וְעַתָּה שָׂא נָא חַטָּאתִי אֲךָ הַפְּעֵם וְהַעֲתִירוּ לַה' אֱלֹהֵיכֶם..". לאחר
שפרעה הודה בחטאיו, התפלל משה להסרת הארבה וה' קיבל תפילתו. "וַיִּהְיֶה ה' רוּחַ יָם... לֹא
נִשְׂאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרָיִם". גם סילוק הארבה באמצעות הרוח היה נס גדול: ה' הביא רוח
מערבית עזה שנשאה את הכמות האדירה של הארבה, ולא נשאר מהם אחד. ובנוסף, הרוח נשאה
את הארבה מבין העצים והאבנים ואפילו מתוך בתי המצרים.

מכת חושך

המכה עצמה וניסיה

ה' אומר למשה הרם ידך כלפי השמים
"וַיַּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֶפְלָה..."

כשראו המצרים כיצד הרמת ידו של משה מביאה חושך לכל מצרים, הם נבהלו מגדולתו. לעומת זאת בני ישראל התפעלו והעריצו את משה מנהיגם על הנסים הגדולים שה' עושה על ידו. מכת חושך היתה מכה קשה מאוד: ¹שלושה ימים לא ראו איש את אחיו ושלושה ימים לא יכלו המצרים לקום ממקומם, לא אכלו ולא שתו. מצרים רבים אף מתו במכה זו. החושך היה גם ביום, והיה חזק יותר מחושך של לילה. הוא היה ¹עבה עד שהיה אפשר למשש אותו.

מידה כנגד מידה

במכת חושך כאשר המצרים לא יכלו לזוז, הם יכלו להבין כמה סבל גרמו לבני ישראל כאשר החזיקו אותם כאסירים בארצם ולא נתנו להם לצאת מגבולם.

ישראל בעקבות המכה

"וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹרֶךְ יָמֵיהֶם"

בנוסף לאור היום היה גם אור של תורה. חז"ל דרשו ¹שהיו עסוקים בתורה ובמצוות". בזמן מכת חושך היתה לבני ישראל מנוחה גמורה מן העבודה הקשה. בזמן הפנוי שהיה להם ישבו בני ישראל ועסקו בתורה ובמעשים טובים, כפי שלמדו בישיבה של יעקב בארץ כנען, ולאחר מכן בישיבה בארץ גושן. לימוד זה היה אחרי שנים רבות בהן היו בני ישראל שקועים בעבודת פרך ולא יכלו לעסוק בתורה ובמעשים טובים.

מצרים בעקבות המכה

פרעה הציע שבני ישראל ילכו לעבוד את ה', ורק ישאירו את הצאן והבקר. אולם משה, בעוז ומתוך בטחון בה', השיב דברים תקיפים ומלאי עוצמה.

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם אַתָּה תִתֶּן בְּיָדֵנוּ... וְגַם מִקְנֵנוּ! לָךְ עֲמֵנוּ לֹא תִשָּׂא רַפְסָה..." (פסוקים כה-כו)
 כלומר, גם אתה תיתן לנו צאן, אפילו כף רגל אחת של בהמת בני ישראל לא תשאר במצרים!
 פרעה גרש את משה מהארמון, ואף הזהירו:

"הִישָׁמַר לְךָ אֵל תּוֹסֵף רְאוּת פָּנֵי כִי בְיוֹם רְאוּתְךָ פָּנֵי תַמּוּת". למרות דבריו הקשים השיב לו משה בגבורה רבה: **"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דִּיבַרְתָּ לֹא אוֹסִיף עוֹד רְאוּת פָּנֵיךְ".**

הודעת משה על מכת בכורות

לאחר מכת חושך, עוד לפני שמשה יצא מארמון פרעה התגלה אליו ה' ודיבר איתו בתוך ארמון: "ויאמר ה' אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים ואחרי כן ישלח אתכם... דבר נא באזני העם וישאלו" ויבקשו במתנה גמורה, כלי כסף וכלי זהב מהמצרים.

לבני ישראל וודאי היה מגיע שכר רב על העבודה הקשה שלהם במשך כ"כ הרבה שנים. אמנם המצרים לא שכחו את רוגזם על המכות הקשות שקיבלו, אבל ה' יפתח את ליבם להכיר ברשעותם ולכבד את משה רבנו ואת ישראל, ולתת להם את הכלים שהם חלק קטן מאוד מכל מה שמגיע להם. כך קיים ה' את הבטחתו לאברהם, שבניו ייצאו מהשיעבוד ברכוש גדול.

לפני שיצא משה מהארמון אמר אל פרעה:

"כה אמר ה' כחצות לילה אני יוצא בתוך מצרים:

וַיִּמַת כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֹעֹה הַיֹּשֵׁב עַל כֶּסֶאֱו

(בנו הבכור של פרעה, שעתידי לשבת על כסא אביו כאשר ימות) עַד בְּכוֹר הַשְּׂפָחָה...

והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים.. וְלֹכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחָרֵץ כְּלָב לְשָׁנוֹ..."

הכלבים לא ינבחו ולא ינענעו לשונם לעבר בני ישראל, על אף שטבעם לנבוח על מי שאינו בעליהם, ועל אף שדרכם לנבוח כאשר הם שומעים צעקות, ובפרט במכה זו בה ישמעו צעקות שלא היו כמותן.

"לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יִפְלֶה ה' בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל".

(יש מפרשים שהמכה תהיה דווקא בבכורות כי הם היו ממונים על עבודת הפרך).

ציווי ה' למשה על קרבן הפסח במצרים

ה' ציוה את משה ואהרן ואמר להם "החודש הזה לכם ראש חדשים".

מה הכוונה שהוא ראש לחודשים? חודש ניסן נבחר להיות החודש החשוב ביותר בשנה, מפני שבחודש זה הוציאנו ה' ממצרים. בזכות היותו החשוב, נזכר תמיד את הניסים הגדולים שעשה ה' ונודה עליהם.

כאן לימד ה' את משה שחכמי ישראל יקבעו את ראש חודש בבית הדין.

הקב"ה ציוה את בני ישראל להתכונן ולעשות את כל ההכנות הנצרכות ליציאה ממצרים.

"בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה יִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שְׁוֹה לְבַיִת אָבֹת... ביום העשירי לחודש ניסן, מצווה כל משפחה

לקחת ולהכין כבש, לקורבן לה'. את השה (הכבש) היו צריכים ישראל לקחת ולמשוך ברחובות מצרים לעיני המצרים, עד ביתם. הם היו צריכים לשמור אותו בבתיהם ולקשור אותו לרגלי המיטה ארבעה ימים, וביום ארבעה עשר בניסן (יד בניסן) להקריב אותו, לקחת מדמו, ולתת על המשקוף (החלק העליון של הדלת) והמזוזות (צדדי הדלת).

האם קל היה לבני ישראל לקיים מצוה זו? לבני ישראל היה קשה מאד לקיים אותה, שכן הכבשים היו בעלי חיים חשובים למצרים. המצרים ברוב טפשותם היו עובדים את הכבשים כאלילים, ולכן לקחת כבשים והולכתם ברחובות מצרים, ובעיקר שחיתתם ואכילתם, עלולים לעורר את כעסם של המצרים.

למרות זאת, ציוה ה' את בני ישראל לעשות מצוה זו, כי ידע שמרוב צדקותם ובטחונם בו יקיימו אותה, על אף שהיא קשה ודורשת הרבה מאד אומץ וגבורה. כך מתנהגים בני חורין אמיתיים! לא מפחדים יותר מאדוניהם המצרים, אלא רק מכבדים את ה'!

בליל היציאה ממצרים, ליל חמישה עשר בחודש ניסן - מצווה ה' את כל עם ישראל לאכל את בשר קורבן הפסח צלי אש עם מצות, "וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מְרָרִים יֹאכְלֶהוּ." שכשיוצאים מעבדות לחירות עושים הכל בחיפזון, בזריזות מהירה מאוד - ²²צליה מהירה מבישול ²³זכן דרך בני מלכים ושרים לאכול בשר צלי שהוא טוב וטעים. "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר..." כשם שמצוה לאכול את הקרבן צלי כדרך מלכים, כך גם אסור להותיר ממנו עד הבוקר, שכן זו דרכם של מלכים, שאינם נוהגים כעניים שאין להם מה לאכול השומרים גם למחר.

עם בשר הקרבן והמצות, מצווה ה' את בני ישראל לאכל גם מרור, ²⁴כדי שיזכרו את השעבוד המר והקשה שהיה להם, ומתוך כך יודו לה' הרבה יותר על הצלתם. "וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעלכם ברגלכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחיפזון." הקדוש ברוך הוא ציוה את בני ישראל לבטוח ולהאמין בכל לב שהוא יגאל אותם באותו הלילה, ועל כן ציווה לעשות את כל ההכנות הנצרכות ליציאה, ולהיות לבושים ומוכנים לדרך. גם מצוה זו היתה קשה לקיום, ²⁵שכן בני ישראל היו מצויים עדיין בתוך מצרים ותחת יד פרעה, שהקשה את לבו שוב ושוב ולא הסכים לשלח את העם, ואמונה גדולה נדרשה מבני ישראל להתכונן ליציאה.

"וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִפִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם..." ה' מודיע לישראל כי בלילה הזה יעבור בעצמו להכות את בכורי מצרים, ולא ע"י שליח. מתוך כבוד וחיבה גדולה לעם ישראל, יצא ה' בעצמו להושיע את עמו ולקיים את הברית שהבטיח לאבות.

"וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַבְּתִימִים... וְרָאִיתִי אֶת הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵכֶם..." איזו זכות יזכור ה' לישראל כאשר יראה את הדם? את הזכות של מסירות והביטחון בה', ששמעו בקול ה' ושחטו את אלילי מצרים ונתנו את דם הקרבן על המשקוף והמזוזות על אף הסכנה שבכך, ואת זכות דם ברית המילה שעשו.

וכך אמרו חכמינו ז"ל: "אמר הקדוש ברוך הוא: נתן אני את עיני (מסתכל אני) לראות שאתם עסוקים במצוותי, ופוסח אני עליכם." ה' ישמור על עם ישראל ויפסח (ידלג) על בתיהם. לכן נקרא החג הזה חג הפסח!

מצות חג פסח לדורות

איסור חמץ, אכילת מצה, איסור עשיית מלאכה
 ה' ציוה את בני ישראל לחגוג יום זה של יציאת מצרים לדורות עולם.
"וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֲגֻלָּתְכֶם אֶתוֹ חַג לַה'..."
 מתוך כך אנו מבינים עד כמה הייתה השמחה הגדולה כשיצאנו מעבדות לחירות
 ולא נשכח אותה לעולם.

נצטיינו לחוג לה' שבעת ימים, לאכול מצות, ולהשבית (שלא יהיה אצלנו)
 ולבער (להוציא) כל מה שהוא חמץ הנמצא בבית,
 על מנת שלא נכשל ונבוא לאכול חמץ שנמצא בבית בפסח.
 מצוה עלינו לחגוג בשמחה את היום הראשון של החג, חמישה עשר (ט"ו) בניסן -
 היום שבו יצאו עמ"י ממצרים וכן את יום השביעי של החג -
 שבו הייתה קריעת ים סוף, ולעשותם יום טוב.
 אנו מצוויים לכבדם בבגדים יפים, סעודות עם בשר, יין ומטעמים ולשמוח ולהלל את ה'
 ולנוח מעבודה. בימים אלו לא נתעסק במלאכות של ימי החול ומתוך כך נהיה פנויים
 להודות לה', ללמוד תורה ולעסוק בניסים ונפלאות שעשה עימנו ה'.

"וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת כִּי בְּעֶצְם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת צְבֹאֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם..."
 יש מצוה לשמור על המצות של חג הפסח, לשם אכילת מצה
 מכאן למדו חכמים שצריך להיזהר מאוד באפיית המצות ולעשותן בזריזות
 כדי שלא יחמיץ הבצק.

ליל היציאה ומכת בכורות

סוף סוף הגיע הרגע שבני ישראל כה חיכו לו: להיות בני חורין, עבדי ה' ולא עבדים למצרים
 הרשעים.

באותו הלילה נשארו בני ישראל בבתיהם ואיש לא יצא מפתח ביתו עד הבוקר, כפי שציווה ה'. הם
 ישבו משפחות משפחות, (כשהיו מעט מידי אנשים במשפחה שיוכלו לאכול את כל בשר הקרבן
 בלילה ולא להותיר, צירפו גם שכנים). מתוך אהבה גדולה איש לרעהו ואהבה גדולה לה' המושיעים,
 פתחו את פיהם בשירה והלל לה' על הגאולה העומדת להתרחש בעוד מספר שעות.
 בני ישראל נזהרו לקיים כל מה שציווה ה' ולא להחסיר דבר, והאמינו **שהלילה הזה ה' יגאלם.**
 בלילה הזה הם עשו באומץ ובגבורה רבה, באמונה ובביטחון בה', מעשים המגלים כי עבדי ה' הם.
 כאן נהפכו בני ישראל מעבדי מצריים לעבדי ה' בלב שלם.

הם נתנו את דם הפסח על המשקוף והמזוזות, אכלו את בשר הפסח הצלוי כמו בני מלכים,
 בחיפזון, מתניהם חגורים ומקליהם בידיהם כשהם מצפים ומחכים לרגע היציאה ממצרים. אכלו
 את המצה והמרור, וכשאכלו אותם שרו והודו לה'. כשאכלו את המרור, ונזכרו בעבודת הפרך
 שממנה נגאלו, התגברו עוד יותר ההודיה לה', השיר והשבח. בני ישראל הודו לה' על כל נפלאותיו
 שראו בעיניהם בעשר המכות, וקיבלו בלבם לשמוע בקול ה' ולקיים את מצוותיו לדורות עולם.

כמה חיכו ללילה הזה, שבו יצאו מארץ מצרים הטמאה, ומהשעבוד לעם המצרי שהתאכזר אליהם במשך שנים רבות!!! איזו התרוממות הרוח, שמחה והודיה לה', התעוררה בלבבות בני ישראל בהתקרב רגע היציאה!!!

בחצות הלילה הביא ה' על המצרים את המכה העשירית והכבדה ביותר, מכת בכורות. ה' הכה את כל בכורי מצרים. אלפים רבים של בכורות מתו בכל מצרים²⁶ כולם מתו ברגע אחד. פלא גדול היה במכה זו שהייתה מכוונת ומדויקת, בכל בית מתו רק הבכורות ולא שאר בני הבית, ולא היה "בית אשר אין שם מת".

רק על בתי בני ישראל פסח ה'. ה' ראה את הדם על בתי בני ישראל, שמח שבני ישראל שמעו בקולו על אף הסכנה, ריחם עליהם ופסח על בתיהם. **"ותהי צעקה גדולה במצרים"**. פרעה נכנע כניעה מוחלטת ואמר למשה ואהרן, צאו כמו שאמרתם אתם ולא כמו שאני אמרתי. צאו גם אתם, גם צאנכם ובקרכם, **"וברכתם גם אותי"**. במכה זו ראה פרעה את עוצמת כוחו של ה' וממשלתו בארץ והוא נכנע בפניו כניעה גמורה. לא רק פרעה נכנע, אלא כל עמו הכירו בגדולת ה', פחדו מה' ומיהרו לשלוח את בני ישראל מהארץ. עד כמה היה גדול חסדו של ה' על עם ישראל, שהוציאם ממצרים במהירות כה גדולה, עד כדי כך שלא הניחו להם המצרים להשהות את הבצק שלהם אפילו מספר דקות עד שיחמיץ. בני ישראל כל כך חיבבו את המצוות, ולכן שמו את מה שנשאר מהמצוות ומהמרור שאכלו בלילה עם קרבן הפסח, על שכמם.

"ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת" ביציאת מצרים שמחו בני ישראל שמחה גדולה - חרות זו היתה יקרה בעיניהם יותר מכל הכסף והזהב שבעולם, ובאמת מעצמם לא היו שואלים מתנות. לכן התורה מלמדת אותנו שבני ישראל שאלו חפצים מהמצרים **"כדבר משה"**, מפני²⁷ שרצו לקיים את דבר ה'.

"וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את מצרים" מדוע הסכימו המצרים לתת את כל כספם לישראל? מפני שה' גרם שבני ישראל ימצאו חן בעיני המצרים. הם לא נתנו את כלי הכסף רק כדי להפטר מבני ישראל, אלא הרגישו שעליהם לכבד את ישראל.

היציאה ממצרים

מכל קצווי ארץ מצריים הגדולה התאספו בני ישראל לרעמסס²⁸ בשעה קלה בדרך נס כאילו נשאם ה' על כנפי נשרים. בני ישראל התאספו משפחות משפחות והתחברו יחדיו כאיש אחד. **"ויסעו בני ישראל מרעמסס ספתה כשש מאות אלף רגלי הנברים לבד מטף"**. מרעמסס לסוכות היה מרחק של מאה ועשרים מיל (בערך מאה ועשרים קילומטר).²⁹ ה' עשה נס והביאם במהירות לסוכות ולא הספיק הבצק להחמיץ. אמרו חכמינו ז"ל שפסוק זה "מגיד שבחן של ישראל", שלא אמרו כיצד נצא למדבר בלא צידה, אלא האמינו והלכו.

שמחה גדולה הייתה לישראל באותו היום - שמחת החרות והחופש להיות עבדי ה'! ביום זה הם השתחררו מהאדונים המצרים אשר השפילו אותם בטיט ובלבנים כל היום במשך שנים רבות והנה הם בני חורין אדונים לעצמם. לא הולכים לעבוד היום, לא סוחבים דברים כבדים יותר. מהיום אנו בני חורין, מהיום נתאושש ולא ימשלו בנו זרים. יצאנו לחירות - אנו מחליטים על עצמנו, ואנו מקבלים עלינו באהבה להיות עבדי ה' ולא עבדי פרעה. מלאי שמחה והודיה לה' אנו על חירות נעימה זו. ומעתה אנו מצפים ומייחלים ליום מתן תורה כמו שהבטיח לנו הקב"ה כבר בפעם הראשונה שנגלה למשה רבנו ע"ה בסנה "בהוציאך את העם תעבדון את האלקים על ההר הזה".

"וְיְהִי מִקֶּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם."
 "לֵיל שְׁמֵרַיִם" - שמימות אברהם אבינו היה הקב"ה מצפה לזה הלילה
 בציפיה ובהמתנה לגאול את ישראל -

"הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שימרים לכל בני ישראל לדרתם"
 'שמרים' של שמירה וזיכרון לכל בני ישראל לדרתם' שמצפים לזה הלילה לחגוג בו חג הפסח כמשפטיו.

"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו!"

קריעת ים סוף

שש מאות אלף גברים היו בני ישראל, מלבד הנשים והטף. כולם הלכו אחרי ה' במדבר השומם, על אף שלא היו בו עצים ומים. ה' אוהב את ישראל ומנהיג אותם ברחמיו ומורה להם לא ללכת דרך ארץ פלשתים ומולך את בני ישראל בהנהגה ניסית של עמוד ענן ועמוד האש. בני ישראל מקיימים את ציווי ה' ללכת לכיוון הים באמונה ובבטחון בה' ונכנסים עד מקום שלא יכולים להמשיך והים נבקע, כשוראים בני ישראל את הנס הגדול של שינוי כל הטבע למענם ולעיני כל ישראל ואת טביעת המצרים נאמר "וַיֵּאמְרֵינוּ בְּה' וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוּ". כאן הגיעו בני ישראל לשיא אמונתם בה'.

בני ישראל התחזקו באמונה בהדרגה: בכל מכה ומכה ממכות מצרים התחזקו יותר ויותר, וכן על ידי הנסים שהתרחשו להם בדרך על ידי עמוד הענן והאש, והשיא - בקיעת הים והצלת בני ישראל יחד עם ענישת המצרים בהטבעתם בתהומות ים סוף. השמחה האדירה של בני ישראל התפרצה בשירה גדולה של העם כולו כאיש אחד. בני ישראל היו עייפים ותשושים מהלילה הארוך שעבר עליהם בלא שינה, ובכל זאת עמדו ושרו שירה מפורטת מרוממת ומכובדת מתוך שמחה והודאה לה' יתברך על כל הטובה שגמל איתם.

"...ומלכותו ברצון קבלו עליהם משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כולם..."

"ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשינו!"

-
- ¹ נפש בלשון יחיד ללמד על האהבה – כלי יקר על בראשית פרק מו פסוק כו
- ² שמות רבה א,א) (...את יעקב...השוון כולם ליעקב שכולם צדיקים כיוצא בו היו
- ³ העמק דבר – אע"ג שהשריצו הרבה בנים כאחד מכל מקום היו חזקים באבריהם.
- ⁴ ע"פ צרור המור
- ⁵ סוטה יא,רש"י
- ⁶ שמות רבה א,טו
- ⁷ רש"י ע"פ חז"ל
- ⁸ ע"פ רש"י
- ⁹ שמות רבה א,כג
- ¹⁰ שמות רבה א,כו
- ¹¹ שמות רבה א,כז, מהרז"ו, עץ יוסף
- ¹² שמות רבה א, כז, רש"י
- ¹³ שמות יח, ד – כי אלוקי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה.
- ¹⁴ ע"פ המלבי"ם
- ¹⁵ ע"פ הכלי יקר.
- ¹⁶ מדרש תנחומא (שמות כז
- ¹⁷ אורות הראיה עמ' יג
- ¹⁸ מובא ברש"י ועיין בהרמב"ן
- ¹⁹ ע"פ שמות רבה ו, ד המהרז"ו שם
- ²⁰ לקיחת ישראל לעם במתן תורה – אבן עזרא, רמב"ן, ספורנו
- ²¹ ההדרגה ב 4 לשונות של גאולה ע"פ הכלי יקר: "ראה הקב"ה להצילם בהדרגה מעט מעט" וכו'.
- ²² ע"פ הרמב"ם מורה נבוכים ג, מו
- ²³ ע"פ ספר החינוך מצות עשה ז
- ²⁴ ע"פ המשנה פסחים י,ה
- ²⁵ ע"פ הספורנו
- ²⁶ ע"פ רש"י יב,יב
- ²⁷ ע"פ האור החיים הק'
- ²⁸ ע"פ רש"י יט ד
- ²⁹ ע"פ רש"י יב,לז